

KRISTEN APOLOGETIKK I NORGE

FØR, NÅ OG FREMOVER

Av Atle Ottesen Søyvik

Denne artikkelen begynner med et overblikk over kristen apologetikk i Norge før, nå og fremover. Deretter presenteres metodiske refleksjoner som finnes i mer avansert kristen apologetikk i dag, med særlig fokus på én bestemt tilnærming inspirert av den tyske filosofen L.B. Puntel. Med kristen apologetikk menes forsvar av kristen tro – da først og fremst det proposisjonelle innholdet i kristendommen, selv om noen også forsvarer kristen tro med at det gir et rikere, bedre eller mer meningsfullt liv. Slikt forsvar kan skje på flere måter, og en viktig forskjell er om det foregår på en selvkritisk måte eller ikke. Mye av det som har gått under navnet apologetikk i Norge, har i mange tiår foregått på en måte der man tviholder på det man mener er sant i utgangspunktet, og så gir mange argumenter for kristendom og mot alternativer, mens alle argumenter mot kristendom eller for alternativer forbigås i stillhet. En slik apologetikk har virket uredelig og gitt apologetikken et dårlig rykte også innad i kristne kretser. Dette er en viktig grunn til at det finnes få apologetiske bøker utgitt av teologer i Norge de siste femti årene.¹

De siste ti årene har det derimot vært en stor vekst i apologetisk litteratur og debatt. Det er flere grunner til det, men to viktige grunner er 11. september 2001 og Internett. Etter 11. september startet en ny bølge med ateistisk litteratur (Richard Dawkins, Daniel Dennett, Christopher Hitchens, Sam Harris, Michel Onfray, Victor Stenger, Richard Carrier m.fl), som provoserte frem kristen respons (William Lane Craig, Keith Ward, Richard Swinburne, Alister McGrath m.fl). På grunn av Internett spres nå tankeinnholdet i bøker på mange nivåer og er enklere tilgjengelig slik at man kan delta i debatten uten å lese hele bøker.

Også på norsk jord har det vært stor vekst i bidragene på bokfronten, som for eksempel Espen Utaker, *Tro og vitenskap: Sammenheng eller sammenstøt?* (2006); Oskar Skarsaune, *Skaper-koden: Har moderne naturvitenskap knekket den?* (2008); Bjørn Are Davidsen, *Svar på tiltale: Nye ateister – Gamle anklager – Gode grunner for tro* (2012) og Atle Ottesen Søyvik og Bjørn Are Davidsen, *Eksisterer Gud? En drøfting av argumenter for og mot* (2013).² I tillegg kommer aktive nettstedet og blogger – som damaris.no og trovil.no, og bloggene til Bjørn Are Davidsen og Hallvard Jørgensen – og tidsskriftet *Theofilos*. Selv om det fortsatt finnes apologetikk av flere typer, er den innholdsmessig

utvidet slik at det nå finnes mer apologetikk kjennetegnet av selvkritikk og metodisk bevissthet. Et eksempel er boken *Eksisterer Gud?*, som jeg er medforfatter av. Her tas det opp argumenter både for og mot Guds eksistens, og i blant konkluderes det med at et argument for Guds eksistens er dårlig, eller at et argument mot Guds eksistens er godt og altså

taler mot Guds eksistens. Like fullt konkluderer boken som helhet med at det er sannsynlig at Gud eksisterer.³

Dette reiser spørsmålet om grenseoppgangen mellom apologetikk og religionsfilosofi. Religionsfilosofi skal være sannhetssøkende, selvkritisk og metodisk bevisst. Men dersom en religionsfilosofisk drøfting konkluderer i Guds favør, fungerer den som forsvar for religion og dermed som apologetikk. Hvis sannhetssøken er det viktigste, er det religionsfilosofi, mens hvis religionsforsvar er det viktigste, er det apologetikk. Allikevel vil det være flytende overganger her, særlig siden man kan være drevet av ubevisste motiver. En interessant anomali er diverse artikler av filosof Einar Duenger Bøhn som forsvarer klassisk treenighetslære og tonaturlære som logisk konsistente doktriner uten at Bøhn

Hvis sannhetssøken er det viktigste, er det religionsfilosofi, mens hvis religionsforsvar er det viktigste, er det apologetikk.

selv forsvarer gudstro (Bøhn 2011, Bøhn 2012).

Som religionsfilosof nøler jeg ikke med å kalle boken for sannhetssøkende religionsfilosofi. Den er fagfellevurdert, utgitt på Cappelen Damm Akademisk, og brukes som pensum på diverse læresteder, for eksempel Universitetet i Agder. Like fullt er den skrevet av kristne forfattere som forsvarer Guds eksistens, og den har blitt kalt for apologetikk i ulike medier. Man kan definere apologetikk slik at religionsforsvar som er selvkritisk eller metodebevisst faller utenfor. Da vil all apologetikk per definisjon bli dårlig, og det virker urimelig. Jeg bruker derfor en vid definisjon av apologetikk som trosforsvar i denne artikkelen, fordi poenget er å gi en bred presentasjon av hva som rører seg av kristent trosforsvar i Norge for tiden.

I dette brede bildet finnes fortsatt en del typisk apologetikk med lite eller ingen selvkritikk. Den kjennetegnes typisk av kritikk mot evolusjonslæren, og her finnes for eksempel diverse bøker utgitt på Hermon forlag (f.eks. Årikstad, Lianes og Årikstad-Nilsen 2014) eller fra Origo-miljøet rundt Peder Tyvand, som forsvarer intelligent design (Tyvand 2009).

Når det gjelder metodebevisst apologetikk, er det ulike trender hos dagens apologeter. Noen aktive debattanter, som Hallvard Jørgensen eller Daniel Joachim Kleiven, er sterkt inspirert av aristotelisk metafysikk i sin tilnærming til apologetikken. Espen Ottosen tar mastergrad i filosofi nå og utforsker ulike filosofiske tilnærminger. Andre, som Søvik og Davidsen, lener seg tungt på den tyske filosofen Lorenz B. Puntel. Også Gunnar Innerdal, som i 2012 skrev en fagfellevurdert artikkel til forsvar for apologetikk, lener seg tungt på Puntel (Innerdal 2012).

Siden mange ikke kjenner særlig til apologetikk og kanskje tviler på om det er mulig med en rasjonell tilnærming til spørsmålet om Gud i det hele tatt, tenkte jeg å bruke resten av artikkelen til å eksemplifisere en type metodebevissthet man finner i apologetisk tenkning i Norge i dag. Jeg skal da presentere deler av sannhetsteorien til Lorenz B. Puntel, som er en koherensteori om sannhet. Teksten nedenfor bygger på hans bøker *Wahrheitstheorien in der Neueren Philosophie* (1978/1993), *Grundlagen einer Theorie der Wahrheit* (1990), *Struktur und Sein* (2006), og *Sein und Gott* (2010).⁴ *Struktur und Sein* ble i 2011 kåret til viktigste

bok innen metafysikk de siste fem år av The Metaphysical Society of America.

Koherens forstås i denne teorien som et begrep med tre aspekter. Det første er konsistens, som betyr motsigelsesfrihet (en selvmotsigelse er å si både p og ikke-p samtidig og med henblikk på det samme). Det andre aspektet er omfang, som har å gjøre med antall elementer som blir integrert i teorien. Dette kriteriet viser at koherens her ikke bare handler om at en teori er internt konsistent, men at en teori må integrere mest mulig data for å være mest mulig koherent. Det tredje aspektet er sammenknytning, og har å gjøre med relasjonen mellom elementene i en teori. Teorien er mer koherent jo flere og tettere sammenhenger det er mellom elementene. Det kan dreie seg om mange slags sammenhenger, fra tette deduktive sammenhenger til løsere induktive. Teorien er mer koherent når sammenhengene er mer detaljerte, finkornede og presise.

Konsistens er et enten-eller-spørsmål, for enten er en teori konsistent eller ikke. Omfang og sammenknytning tillater grader, siden det kan være flere elementer og flere og tettere forbindelser mellom elementene. Av denne grunn kan en teori være mer koherent enn en annen.

Hva er sannhet? I følge Puntel fanget Tarski kjernen i hva folk flest intuitivt mener med sannhet da han ga følgende definisjon: «En sann setning er en setning som sier at noe forholder seg slik og slik, og det faktisk forholder seg slik.» Men hva betyr så det? I sin sannhetsteori skjelner Puntel mellom tre typer entiteter som kan være sanne, såkalte sannhetsbærere. De tre sannhetsbærerne er en ytring (av en setning), en setning, og en proposisjon. Disse står i et hierarkisk forhold, fordi ytringen er sann i kraft av at setningen er sann, og setningen er sann i kraft av at proposisjonen er sann – men ikke omvendt. Det betyr at proposisjonen er den fundamentale sannhetsbæreren. Men hva

Illustrasjon: Åshild Aurlien

er en proposisjon, og hva betyr det at en proposisjon er sann?

En proposisjon er det en setning uttrykker. Setningen uttrykker et saksforhold. Når en proposisjon er sann er den identisk med et faktum. Dette kan synes rart, siden folk flest er vant til å tenke på proposisjoner på den ene siden som noe (semantisk) i sinnet, mens fakta på den annen side er noe (ontologisk) i verden. Men Puntel forstår semantikk og ontologi som to sider av samme sak. For å skjønne hvordan dette henger sammen må vi se nærmere på noen detaljer i Puntels ontologi.

Etter Kant har mange skilt mellom verden *für mich* og *an sich*, og sett på dette som et uoverstigelig gap. Men Puntel avviser forestillingen om et gap mellom språk og tanker på den ene siden og verden på den andre siden. Han forstår verden som fundamentalt uttrykkelig, og da må det også være noe som kan uttrykke det, nemlig språk.

Språk er motparten til verdens uttrykkelighet. «Språk» skal her ikke forstås som et bestemt naturlig språk, men som et semiotisk system med uendelig mange uttrykk. Når slikt språk er strukturert syntaktisk, semantisk og ontologisk kan det uttrykke verden, hvilket betyr at det er et én-til-én-samsvar mellom semantiske og ontologiske strukturer. Når språk forstås slik, sier Puntel at verden er språkavhengig. Tilgang til verden er fullstendig mediert gjennom språk. Hvis du sier at verden er uavhengig av språk, uttrykker du om verden at den ikke kan uttrykkes, og det er en selvmotsigelse. De «subjektive» tanker og språk og den «objektive» verden er poler innenfor samme språkavhengige dimensjon; det er ikke noen uoverstigelig kløft mellom dem.

Hvordan forstår så Puntel denne språkavhengige verden? Puntel er enig med den tidlige Wittgenstein i at verden ikke består av ting, men av fakta. Et *faktum* er det som er tilfelle – et saksforhold. Verden består av saksforhold, eller med andre ord: Verden består av sanne proposisjoner. Hvordan kan det være tilfelle? Alle fakta i verden – som partikler, bølger, krefter, eller alskens saksforhold – er strukturer. *Strukturer* er differensierte og ordnede sammenhenger mellom deler. *Deler* er karakterisert av irrefleksivitet (en «del» er ikke en del av seg selv), asymmetri (hvis A er en del av B, er ikke B en del av A), og transitivitet (hvis A er en del av B, og B en del av C, er A en del av C). Puntel mener at fakta er de eneste bestanddeler i verden, og at hver av disse er en struktur. De enkleste strukturene er nullstrukturer, som bare strukturerer seg selv. Disse kalles enkle primære strukturer. Disse enkle primære strukturer kan kombineres til en konfigurasjon av enkle primære strukturer og blir da en kompleks primær struktur. Disse kan igjen kombineres

til nye konfigurasjoner av komplekse primære strukturer. Verden består av strukturer, og språk er strukturer. Det er den systematiske filosofiens oppgave å bringe disse to dimensjonene i overensstemmelse, for når de er det kommer verdens sanne struktur tydelig til uttrykk. Bare gjennom språkets strukturer kan vi bli forstått.

Hvordan skjer dette? Et fundamentalt faktum om språk er at de lingvistiske størrelsene i språket krever bestemmelse. Språket bestemmer semantisk sine egne størrelser, og dette skjer internt i språket. Når en proposisjon er fullt bestemt er den sann, og da er den identisk med et faktum. Det den siste setningen betyr er at når en setning er fullt bestemt, er dens plass i verden avklart, og da er dens plass i verden et faktum. Full bestemmelse betyr å eksplisitt identifisere en entitet i den semantiske dimensjonen (proposisjonen) med en entitet i den ontologiske dimensjonen (faktumet). Dette kan minne om korrespondanseteorien om sannhet, men i vanlige korrespondanseteorier er det ofte uklart hvordan korrespondansen er å forstå. Hos Puntel derimot er korrespondansen å forstå som identitet. Dette kan gjøres koherent siden verden bare består av fakta, så med dette har Puntel en eksplisitt teori om relasjonen mellom språk og verden. Fakta er ontologiske strukturer, men de kan bare begripes gjennom språk. Puntels teori er da en koherente teori om sannhet til forskjell fra en korrespondanseteori fordi en proposisjon ikke blir sann i kraft av en samsvarsrelasjon med en virkelighet utenfor språket, men proposisjonen blir sann av at den kan integreres i verden.

Betyr så dette at mennesker vilkårlig konstruerer verden? Nei, Puntel mener erfaring er viktig når det kommer til å forstå verden. Verden presenterer seg som det store datum for filosofien, tilgjengelig kun i kraft av å være prestrukturert. Filosofiens oppgave er å forstå, forklare og artikulere denne verden så presist og adekvat som mulig. I denne jobben er naturlige språk nødvendigvis filosofiens utgangspunkt, men de er veldig upresise. Filosofiens oppgave er så å gjøre naturlig språk mer koherent og presist. Puntel hevder at dette kan gjøres også med religiøst språk – i det minste med kristendommen, siden den presenterer en teori om verden.

Puntel kaller sin ontologi en *konfigurasjonsontologi*. Han er veldig kritisk til substansontologi i alle former, siden de har samme grunnproblem: Substansen er en uforståelig entitet. En substans forstås oftest som et substratum for attributter (egenskaper og/eller relasjoner), men når attributtene fjernes er det som gjenstår (substansen) uforståelig. I Puntels alternative ontologi er hvert enkelt primærfaktum (de grunnleggende størrelsene) bestemt

av et nettverk av relasjoner og/eller funksjoner. Dette betyr at i Puntels ontologi er relasjonene mer grunnleggende enn substansene, mens det motsatte er tilfellet i substansontologi.

Syntaktisk sett har vestlige språk en subjekt-predikat-form som reflekterer substansontologi, siden subjektet med sine predikater tilsvarer en substans med sine attributter. Puntel mener at filosofisk språk burde syntaktisk reflektere en alternativ ontologi ved å bruke formen «Det forholder seg slik at saksforhold x finner sted på plass p til tid t». Dette er en form for språk som baserer seg på den sterke versjonen av kontekstprinsippet – at ord får sin mening bare i konteksten av en setning – til forskjell fra komposisjonsprinsippet, der setningen får sin mening fra delene av setningen. Like fullt bruker Puntel subjekt-predikat-formen (og det gjør jeg også), men da bare som en nyttig forenkling i forhold til setninger uten subjekt og predikat. Med denne alternative måten å strukturere språk på har Puntel fått ontologi, semantikk og syntaks til å henge sammen på en presis måte.

Hva er forholdet mellom substansontologi og Puntels egen ontologi? Puntel ser på substansontologi som en grovkornet ontologi, mens hans egen ontologi uttrykker en mer finkornet sannhet. Substansen – eller objekter og deres attributter i substansontologi – må forstås som forkortede setninger som uttrykker primærproposisjoner og konfigurasjoner av proposisjoner i Puntels ontologi. Det det betyr for en substans å «ha» et attributt, er at attributtet er en del av en konfigurasjon.

I Puntels sannhetsteori er ikke subjektet primært. Subjektet er en del av verden, og det samme gjelder subjektets perspektiv på verden. Perspektivet til et subjekt kan formuleres som noe som er tilfelle. For eksempel: Det er tilfelle fra perspektivet til subjekt S at S vet at p. «Perspektiv» blir da det samme som «teoretisk rammeverk» i Puntels ontologi. Nå mener Puntel at sannhet er relativt til teoretiske rammeverk. Betyr det at han er en relativist? Han er ikke en ontologisk relativist, altså en som avviser at sannheten er én, for han tror at noe kan være sant i alle teoretiske rammeverk. Men han kan kalles for en epistemisk relativist, altså en som mener at menneskelig tilgang til sannheten er avhengig av perspektiv eller teoretisk rammeverk. Puntel tror nemlig ikke at mennesker vil nå den endelige sannhet eller kunne avgjøre noe som endelig sant innen alle teoretiske rammeverk. Men han mener at begrepet om absolutt sannhet er forståelig og fungerer som en regulativ idé som forklarer hva absolutt sannhet er og hvilken rolle koherens har.

Puntel identifiserer universell koherens med den uni-

verselle struktureringen av væren. Å forstå noe er å plassere det innenfor denne struktureringen, og en proposisjon er sann når den har blitt gitt sin rette plass. Dette er hvordan sannhet blir definert med referanse til koherens, og det er slik koherens fungerer som et kriterium på sannhet, for jo mer koherent en teori er, jo mer sannsynlig er det at den er rett strukturert.

Tarskis definisjon om at «en sann setning er en som sier at det forholder seg slik og slik og det faktisk forholder seg slik og slik» gjør med rette saksforhold fundamentale. Puntels ontologi forklarer det lille ordet «faktisk» som utgjør forskjellen på første

og andre del i Tarskis definisjon: En sann setning er en som sier at det forholder seg slik og slik, og det er fullt bestemt at det forholder seg slik og slik.

Denne ontologien utelukker naturligvis ikke at det kan komme en ny og mer koherent teori. Men meg bekjent er dette inntil videre den mest koherente ontologien. Så langt har jeg dermed sagt at koherens er et godt sannhetskriterium. Men hvordan kan det anvendes på Gud?⁵

I vitenskapen er det mange ting man ønsker å teste som man ikke har direkte tilgang til, men som kan testes ut fra de implikasjonene man trekker av teorien. I fysikken kan nevnes Big Bang, strengene i strengteori eller multiverset (tanken om at det finnes univers utenfor vårt). Når man tester slike ideer, må man både spørre om ideen i seg selv er konsistent, og prøve å utlede konsekvenser av den for å undersøke om de henger sammen med hverandre og med andre data man regner for sanne.

På lignende måte som fysikerne spør om deres teorier er konsistente og gir koherente utledninger, bør man spørre om ideen om Gud er konsistent, om det som kan utledes av gudstroen er koherent, og hvor koherent det er med andre data vi regner for sanne. Har for eksempel Gud åpenbart noe som sier noe direkte om verden, og kan det testes? Hvis en religiøs retning sier at Gud har spådd verdens undergang i år 2012, er det et problem for den i 2013. Gjennom religionshistorien har mange religioner sagt at deres Gud er den sterkeste og passer på sitt folk, noe som har fått mange til å miste troen når et folk med en annen gud beseiret dem (selv om de sterkeste troende har

På lignende måte som fysikerne spør om deres teorier er konsistente og gir koherente utledninger, bør man spørre om ideen om Gud er konsistent, om det som kan utledes av gudstroen er koherent, og hvor koherent det er med andre data vi regner for sanne.

omtolket det til straff eller noe slikt). På samme måte vil man kunne utlede at hvis Gud er god og allmektig, skulle man tro at det ikke var noe vondt i verden. Hvis Gud vil vi skal be om at noe skal skje, kan han handle i verden, og da må fremtiden være åpen, og så videre. Merk likevel at det å utlede en implikasjon er en vanskelig jobb, siden de færreste implikasjoner følger med logisk nødvendighet.

Det er selvsagt lettere for en fysiker å teste en fysisk ting som oppfører seg lovmessig og repeterbart enn det er å teste påstander om Gud, som er ikke-fysisk og har fri vilje. Også fysikeren kan ha problemer med å teste teorier som Big Bang, strenger og multiverset, og andre forskere møter problemer når det gjelder historiske påstander eller påstander om mennesker, noe som det heller ikke er enkelt

å forutsi eller å teste på måter som kan repeteres. Forutsigelser og repeterbare tester passer derfor ofte bedre i fysikken fordi fysikere i større grad jobber med ting som oppfører seg lovmessig og repeterbart, uten egenvilje. Da

Svaret er at det ikke er et uoverstigelig skille mellom Gud på den ene siden og språk og tanke på den andre siden. Det er faktisk selvmot-sigende å hevde at det er et slikt skille.

veier det heller ikke tungt om en fysiker kritiserer andre forskere for ikke å ha frembrakt forutsigelser eller repeterbare tester hvis de forsker på objekter hvis atferd ikke kan forutsies eller underlegges repeterbare tester. Hvis Gud finnes, er han fri, allmektig og ikke-fysisk, og kan derfor ikke underlegges tester som kan repeteres eller forutsigelser, men det betyr ikke at Gud ikke finnes. Mange ting kan eksistere uten å kunne testes på en måte som lar seg repeteres. Det kan godt være det finnes eksempler på «kjærlighet ved første blikk» uten at vi noen gang vil kunne få testet det i et laboratorium.

Likevel går det langt på vei an å teste en teori om Gud ut fra hvor koherent den er. For eksempel er det slik at hvis Gud har skapt verden, kan man forvente at verden har en begynnelse i tid og er velordnet og tilpasset for liv. Hvis Gud er kjærlighet og har skapt mennesket for at Han skal ha fellesskap med dem, kan man regne med at han har åpenbart seg. Hvis Gud har åpenbart seg, kan man regne med å finne en troverdig åpenbaringskandidat. Hvis Gud er personlig, regner vi med at man kan kommunisere med Gud. Hvis Gud er god, regner vi med at verden er god. Slik fortsetter det. Det kan ikke foretas noen endelig test, for også når det gjelder koherenskriteriet, kan det komme en ny og ukjent teori i fremtiden som er enda mer koherent

enn dem som finnes nå, og mange tilsynelatende motsetninger kan oppløses med en distinksjon. Koherenskriteriet er likevel det beste kriteriet for å diskutere spørsmålet om Guds eksistens.

Mot dette kan man innvende at Gud er hinsides menneskers språk og fornuft. Men stemmer det? Før det kan svares, må spørsmålet presiseres, og det er to viktige poenger som må avklares for å forstå hvordan disse tingene henger sammen. Det første er at det må skjelnes mellom på den ene siden hva menneskers tanker og menneskers språk kan tenke og uttrykke i dag, og på den andre siden hva det er mulig å tenke og uttrykke i språk generelt, inklusive i fremtiden. Språket utvikler seg hele tiden, nye tanker oppstår hele tiden, og både språk og tanke har en fantastisk evne til å gripe og uttrykke virkeligheten. Det andre poenget er at vi må avklare om det for tanken er et uoverstigelig skille mellom Gud på den ene siden og tanke og språk på den andre siden. Jeg spør altså ikke om menneskers språk og tanke i dag kan begripe og uttrykke Gud, men om det er umulig for språk og tanke noen gang å kunne begripe og uttrykke Gud. Kan det å forstå og uttrykke Guds vesen være et ideal for oss selv om ikke vi er der i dag, eller er det et mål som er umulig å nå, og som derfor like gjerne kan gis opp?

Svaret er at det ikke er et uoverstigelig skille mellom Gud på den ene siden og språk og tanke på den andre siden. Det er faktisk selvmot-sigende å hevde at det er et slikt skille. Alt virkelig kan uttrykkes språklig, selv om ingen språk i dag faktisk kan uttrykke alt som er virkelig. Hvis du sier at det finnes noe virkelig som ikke kan uttrykkes språklig, hva betyr det da at det er «virkelig» i det hele tatt? For bare det å si at noe er virkelig, er jo allerede å uttrykke noe språklig om det. Med en gang du begynner å svare på det spørsmålet, uttrykker du det virkelige språklig. Hvis du sier at det finnes en Gud på den andre siden av et stort skille mellom Gud og språket, har du allerede sagt masse om Gud og hans forhold til oss. Det er umulig å snakke om eller tenke på en Gud bortenfor språk og tanke i det hele tatt, selv om vi altså kan tenke oss at Gud sprenger alt det vi mennesker faktisk har sagt og tenkt til nå.

Er da språk om Gud å forstå bokstavelig, symbolsk, analogt? I tråd med Puntels ontologi forstår jeg språk om Gud som noe som kan bestemmes mer og mer langs en skala. Ingen begreper er fullt avklart overfor alt annet, men de utforskes og presiseres ut fra ny kunnskap og nye modeller i alle vitenskaper. Ord som brukes om Gud, kan være ganske presise og bestemte (Gud som metafysisk nødvendig betingelse for det som eksisterer), mer analoge (Gud som personlig) eller ganske symbolske (Gud som

far). Den systematiske teologien jobber med å forstå begrepene nærmere og bestemme dem bedre, for eksempel: På hvilke måter er Gud som person lik mennesker som person, og på hvilke måter forskjellig? Også i andre vitenskaper kan man på mer grunnleggende nivå ha uklare begreper man prøver å forstå og bestemme nærmere. For eksempel kan vi spørre på hvilke måter en elementærpartikkel er å forstå som en partikkel, og på hvilke måter den er forskjellig fra andre partikler. Hva betyr det at den har spinn eller farge (altså ikke bare hvilken konsekvens det har i ligningene, men hvorfor og hvordan det har slik konsekvens)? Hvordan kan noen elementærpartikler være bærere av tiltrekkende krefter?

Den hele og fulle sannheten er et ideal vi ikke har forstått eller uttrykt, men det er et ideal som vi må forutsette for å kunne diskutere meningsfullt om noe er sant i det hele tatt, og for å kunne begrunne at én teori er bedre eller dårligere enn en annen. På samme måte som den hele og fulle sannheten generelt er et ideal å strekke seg etter, er også sannheten om Gud et ideal vi kan strekke

oss etter. Tanker og språk kan videreutvikles og uttrykke virkeligheten bedre – jamfør den fantastiske fremgangen filosofi, matematikk, vitenskap og språk har hatt i løpet av vår korte historie. Kristne har i tillegg ekstra grunner til å tro at Gud kan forstås et godt stykke på vei, siden de tror at Gud har skapt oss i sitt bilde og åpenbart seg for oss. Vi kan altså si en del om Guds egenskaper selv om ikke vi dermed har bestemt Gud fullt ut, men vi strekker oss stadig etter å bestemme ham nærmere og forstå ham bedre. Slik er det egentlig med alt. Det er ingen ting eller mennesker vi har forstått fullt ut. Vi vet ikke alt som er sant om noe eller noen, men noe vet vi mye om, annet vet vi mindre om, og så har vi sannheten som et mål vi nærmer oss gradvis. Gitt denne tilnærmingen til spørsmålet om Guds eksistens, er det et spørsmål som lar seg diskutere rasjonelt.

På samme måte som den hele og fulle sannheten generelt er et ideal å strekke seg etter, er også sannheten om Gud et ideal vi kan strekke oss etter.

NOTER

¹ Blant de få eksemplene kan nevnes Mæland 1981 og Rise og Thorbjørnsen 1984.

² Andre eksempler Davidsen 2010, Andersen 2010 og Ottosen 2014.

³ Boken er for øvrig anmeldt av Tomas Middtun Tobiassen i dette nummeret. Red. anm.

⁴ Presentasjonen bygger i stor grad på kap 3.1 i min doktoravhandling *The Problem of Evil and the Power of God* (Søvik 2009).

⁵ Den følgende teksten bygger i stor grad på Søvik og Davidsen 2013:34–40.

LITTERATUR

Andersen, M.D. 2010, *Troverdig tro*, Luther, Oslo.

Bøhn, E.D. 2011, «The Logic of the Trinity», *Sophia* 50:3, 363–374.

----- 2012, «The Logic of the Incarnation», i Andrew Schumann (red.) *Logic in Orthodox Christian Thinking*, Ontos Verlag, Heusenstamm.

Davidsen, B.A. 2010, *Da jorden ble flat: Mytene som ikke ville dø*, Luther, Oslo.

----- 2012, *Svar på tiltale: Nye ateister – Gamle anklager – Gode grunner for tro*, Lunde, Oslo.

Innerdal, G. 2012, «Troens troverdighet», *Teologisk tidsskrift* 1:4, 419–436.

Mæland, J.O. 1981, *Ingen unnskyldning: Kristent trosforsvar i Bibelen, i historien, og i dag*, Lunde, Oslo.

Ottosen, E. 2014, *Hvorfor skriver ikke Gud på himmelen? Litt om min tvil, mest om min tro*, Lunde, Oslo.

Puntel, L. B. 2010, *Sein und Gott: Ein systematischer Ansatz in Auseinandersetzung mit M. Heidegger, E. Levinas und J.-L. Marion*, Mohr Siebeck, Tübingen.

----- 2006, *Struktur und Sein: Ein Theorierahmen für systematische Philosophie*, Mohr Siebeck, Tübingen.

----- 1990, *Grundlagen einer Theorie der Wahrheit*. Grundlagen der Kommunikation und Kognition, de Gruyter, Berlin.

----- 1993, *Wahrheitstheorien in der neueren Philosophie: Eine kritisch-systematische Darstellung*, 3. utg, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt.

Rise, S. og Thorbjørnsen, S.O. (red.) 1984, *Når troen anklages: Bidrag til et forsvar*, Land og kirke/Gyldendal, Oslo.

Schumann, A. (red.) 2013, *Logic in Orthodox Christian Thinking*, Ontos Verlag.

Skarsaune, O. 2008, *Skaper-koden: Har moderne naturvitenskap knekket den?*, Avenir, Oslo.

Søvik, A.O. 2009, *The Problem of Evil and the Power of God* (doktoravhandling), Unipub/UiO, Oslo.

----- og Davidsen, B.A. 2013, *Eksisterer Gud? En drøfting av argumenter for og mot*. Cappelen Damm Akademisk, Oslo.

Tyvand, P.A. 2009, *Darwin 200 år – En festbrens*. Forlaget Origo, Herning.

Utaker, E. 2006, *Tro og vitenskap: Sammenheng eller sammenstøt?*, Lunde, Oslo.

Årikstad, A., Lianes J. og Årikstad-Nielsen, J.S. 2014, *Skapelse og/eller evolusjon: Hva sier Bibelen?*, Hermon, Kjeller.